Sprawozdanie

I Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Akademickie Pogadanki o Starości. Starość w Rodzinie”

W dniu 21 października 2014 roku w Auli Kardynała Stefana Wyszyńskiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (KUL) w Lublinie odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa pod tytułem: „Starość w Rodzinie”. Konferencja zainaugurowała cykl tematycznych sympozjów zatytułowany: „Akademickie Pogadanki o Starości”, którego celem ma być twórcza dyskusja i wymiana poglądów między badaczami reprezentującymi różne dyscypliny naukowe oraz podejmującymi w ramach swoich badań zagadnienia związane ze starością i starzeniem się. Pomysłodawcą, a także głównym organizatorem prezentowanej inicjatywy naukowej, jest Katedra Psychologii Klinicznej Instytutu Psychologii KUL kierowana przez Prof. dr hab. Stanisławę Steuden.

Organizatorzy zwracają uwagę na fakt, że specyfiką pogadanki jest dialog oraz dzielenie się z drugim zdobytą wiedzą, zaś początkiem tego wzajemnego i wielorakiego ubogacania się jest najczęściej spotkanie dwóch osób – mistrza i ucznia, które z czasem przeradza się w ich wspólną wędrówkę ku prawdzie, dobru i pięknu. Dlatego też pogadanka umożliwia wymianę myśli i doświadczeń. Cykl pogadanek stwarza natomiast realną szansę na wstępne uporządkowanie podejmowanej tematyki, a tym samym na dostrzeżenie szerokich horyzontów praktycznego wykorzystania odkrytej czy pogłębionej wiedzy. Mając to na względzie, organizatorzy uznali, że forum akademickie wydaje się stanowić najbardziej naturalną przestrzeń dla takiej wymiany poglądów. Dlatego też proponują, aby na interdyscyplinarnej platformie uniwersyteckiej – podjąć problematykę starzenia się i starości w ramach zwartego cyklu konferencji, obejmującego kolejno takie zagadnienie jak: starość w rodzinie, starość w Kościele, jakość życia w starości, aktywna starość oraz twórcza starość.

Pierwsze z wyszczególnionych sympozjów odbyło się, jak wzmiankowano wyżej, 21 października 2014 roku na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Lublinie. Zostało ono zorganizowane przez Katedrę Psychologii Klinicznej Instytutu Psychologii KUL przy współpracy z Lubelskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego oraz Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Celem konferencji była dyskusja nad kwestiami teoretycznymi oraz wynikami badań empirycznych, prowadzonych w obszarze problematyki starości i rodziny a także poszukiwanie konkretnych sposobów na ponowne odkrycie i docenienie znaczenia seniorów dla funkcjonowania systemu rodzinnego. Spotkanie zgromadziło kilkudziesięciu uczestników, wśród których znaleźli się przedstawiciele krajowych ośrodków akademickich, reprezentujący takie dziedziny jak psychologia, medycyna, prawo, pedagogika, filozofia i teologia. Udział w konferencji wzięli również pracownicy różnych instytucji społecznych, zajmujących się opieką nad osobami starszymi w rejonie lubelskim, jak również słuchacze Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Konferencję otworzyła Prof. dr hab. Stanisława Steuden (KUL), która witając zaproszonych prelegentów i pozostałych uczestników, wprowadziła w tematykę sympozjum. Podkreśliła, że dzisiejsze spojrzenie na rodzinę stanowi efekt licznych i znaczących przeobrażeń o charakterze społeczno-kulturowym. Ich przejawem jest, między innymi, demograficzny fakt starzenia się populacji ludzkiej, który posiada istotne znaczenie dla funkcjonowania rodziny, a tym samym rodzi konieczność podjęcia intelektualnej refleksji nad miejscem i rolą osób starszych w rodzinie. Profesor Steuden stwierdziła, że właśnie owa konieczność stała się zasadniczym motywem do podjęcia w ramach „Akademickich Pogadanek o Starości" uniwersyteckiej debaty skoncentrowanej wokół problematyki człowieka starszego i jego znaczenia dla funkcjonowania społeczeństwa i rodziny.

Sesję plenarną zainaugurował wykład Prof. dr hab. Katarzyny Olbrycht (Uniwersytet Śląski) poświęcony zagadnieniu miejsca seniorów w wychowaniu do wartości w rodzinie. Na wstępie autorka zasygnalizowała, że wychowanie do wartości należy do tych problemów, które budzą najgorętsze dyskusje w środowisku naukowym i z łatwością mogą zostać silnie zideologizowane. Podkreśliła, że nie da się mówić o wychowaniu w oderwaniu od kwestii aksjologicznych, gdyż to one właśnie stanowią punkt ciężkości każdego programu i działania wychowawczego. Dalszą część wykładu Prof. Olbrycht poświęciła odpowiedzi na pytania: Czy należy wychowywać do wartości?, Co jest istotą wychowania do wartości?, Jak wychowywać do wartości?, Do jakich wartości chcemy wychowywać?, Jaka jest rola osób starszych w wychowaniu do wartości w środowisku rodzinnym?

W prezentacji zatytułowanej: „Starość a cywilizacja" Prof. dr hab. Jerzy Vetulani (Instytut Farmakologii PAN) zwrócił uwagę na fakt, że obecnie za najcenniejszą wartość coraz częściej uznaje się szczęśliwe życie, którego niezbędnym warunkiem jest pełna sprawność fizyczna i umysłowa jednostki. Dlatego też współczesna cywilizacja dąży do odsunięcia procesu starości. Zdaniem uczonego cywilizacja osiągnęła tu znaczne postępy, gdyż zwiększyła przeciętny czas życia (oczekiwaną długowieczność). W wyniku tego

wielu ludzi cieszy się długo życiem, a okres, w którym osobę uznaje się za starą, wydłuża się. Autor podkreślił, że przedłużenie życia, obok niekwestionowanych pozytywnych skutków, ujawniło także szereg problemów, z których szczególną troskę wzbudzają szerzące się choroby neurodegeneracyjne. Wobec powyższego współczesna cywilizacja za jeden z priorytetowych celów stawia sobie walkę ze starzeniem. Za szczególnie istotny obszar tej walki badacz uznał schorzenia ujawniające się w późniejszym wieku w rezultacie zmian zachodzących w ośrodkowym układzie nerwowym, zwłaszcza zaburzeń neurostransmisji. Wśród tych zaburzeń Prof. Vetulani zwrócił szczególną uwagę na zaburzenia rytmu dobowego, depresję i otępienie, podkreślając przy tym ich wpływ na funkcjonowanie systemu rodzinnego. W konkluzji rozważań autor stwierdził, że walka ze starością powinna zasadniczo sprowadzać się do prewencji – propagowania zdrowego trybu życia, obejmującego ograniczenie pobierania kalorii i używania zdrowej żywności, umiarkowany wysiłek fizyczny oraz utrzymanie aktywnego intelektualnie trybu życia.

W kolejnym wykładzie, zamykającym sesję plenarną, Prof. dr hab. Maria Braun-Gałkowska (KUL) podjęła temat: „Starzy ludzie bywają różni". Na wstępie autorka zaprezentowała dominujące współcześnie dwa skrajne obrazy starości. Pierwszy z nich, zdaniem badaczki, wielu osobom (i to niezależnie od wieku) kojarzy się zwykle negatywnie, a na poziomie uczuć budzi lęk i niepokój. Dotyczy on bowiem chorób, a jeszcze bardziej – utraty samodzielności i uzależnienia od innych. Drugi obraz starości jest przeciwieństwem pierwszego. Ukazuje on starość niezmiennie pełną życia i energii. Po naszkicowaniu dwóch skrajnie odmiennych wizji starości, Profesor Braun-Gałkowska postawiła hipotezę, zgodnie z którą starzy ludzie nie stanowią jednorodnej grupy pod względem konfiguracji cech osobowości, a istniejące między nimi zróżnicowanie zdecydowanie wykracza poza dwa skrajne wyodrębnione schematy. Autorka, w oparciu o szereg badań prowadzonych pod jej kierunkiem w Katedrze Psychologii Wychowawczej i Rodziny KUL, ustaliła, że ludzie starzy różnią się między sobą, między innymi stopniem aktywności i stopniem życzliwości (altruizmu) względem innych. Biorąc pod uwagę oba te wymiary, wyodrębniła ona cztery typy ludzi starych – *samolubni, życzliwi, gderliwi i łagodni* – oraz dokonała ich zwięzłej charakterystyki. W konkluzji rozważań prelegentka podkreśliła, że zgłoszona przez nią propozycja jest jedynie pewnym uproszczeniem, gdyż możliwe jest wyodrębnienie wielu typów pośrednich. Tak więc, w przekonaniu autorki, ludzie starsi, podobnie jak osoby we wcześniejszych okresach życia, bywają bardzo różni, a w różnorodności tej mogą także się zmieniać. Osoba, której zachowanie pozwala na zaliczenie jej do któregoś z opisanych typów, może po jakimś czasie, z konieczności bądź w wyniku własnego starania, przejść do typu innego. Wynika to z faktu, że droga osobowego rozwoju jest dla człowieka zawsze otwarta.

Po sesji plenarnej odbyły się spotkania w sekcjach tematycznych. Z uwagi na różnorodność zgłoszonych wystąpień wyodrębniono pięć sekcji.

W swoim wystąpieniu dr hab. Jadwiga Daszykowska (KUL) podjęła zagadnienie jakości życia człowieka starego w zależności od miejsca zamieszkania. Autorka zapre-

zentowała kluczowe czynniki poczucia jakości życia seniorów mieszkających w środowisku rodzinnym i placówce pomocy społecznej. Wykazała, że rodzina stanowi dla seniorów sens i istotę przeżywania starości oraz odgrywa znaczącą rolę w obszarze jakości ich życia. W konkluzji rozważań badaczka wskazała na konieczność organizowania dla osób w podeszłym wieku takich form pomocy społecznej, które mają charakter rodzinny, otwarty, terapeutyczny oraz oparte są na aktywizacji, indywidualizacji i integracji społecznej.

W prezentacji zatytułowanej: „Zrozumieć starość" dr Emilia Lichtenberg-Kokoszka (Uniwersytet Opolski) przybliżyła biomedyczne aspekty starzenia się organizmu, które, zdaniem autorki, stanowią istotny kontekst poznania i zaakceptowania zmian zachodzących w ciele człowieka w okresie średniej i późnej dorosłości. Podkreśliła przy tym, że nie chodzi tylko o przybliżenie tej wiedzy samym zainteresowanym – czyli osobom starzejącym się, ale również osobom z ich najbliższego otoczenia. Zrozumienie specyfiki wieku podeszłego pozwala na prowadzenie dialogu w przestrzeni rodzinnej i społecznej na płaszczyźnie szacunku, akceptacji i wyrozumiałości.

Wystąpienie mgr Karoliny Ludwikowskiej oraz dr hab. Bogusławy Lachowskiej (KUL) dotyczyło radzenia sobie z niejednoznaczą utratą przez opiekunów osób z rozpoznaniem choroby Alzheimera. Prelegentki podkreśliły, że opiekunowie osób z rozpoznaniem choroby Alzheimera, obok trudności związanych z opieką nad osobą chorą, muszą konfrontować się również z niejednoznaczną utratą. Ich zdaniem niejednoznaczna utrata wiąże się z „psychologiczną nieobecnością" przy jednoczesnej „obecności fizycznej" chorego. W efekcie tego, bliscy osoby chorej nie są pewni, czy jest ona ciągle tą matką/ojcem, żoną lub mężem, z którą/którym przed chorobą łączyły ich głębokie relacje. Na skutek takiej utraty opiekunowie osób chorych na Alzheimera doświadczają nietypowej żałoby.

Referat mgra Piotra Brodziaka (KUL) pod tytułem „Nie ma dla mnie miejsca w rodzinie" był próbą podzielenia się osobistymi doświadczeniami autora zebranymi w czasie jego pracy w interdyscyplinarnym zespole Domu Pomocy Społecznej dla Kombatantów w Biłgoraju. Ujęte zostały tu, między innymi, przyczyny zamieszkania osób w podeszłym wieku w tej placówce. W konkluzji swego wystąpienia autor dokonał oceny kondycji moralnej współczesnej polskiej rodziny oraz wskazał na rolę, jaką może odegrać w niej osoba starsza.

Magister Magdalena Gajderowicz (KUL) w prezentacji zatytułowanej „Rola bliskich w procesie opieki nad osobą starszą" zwróciła uwagę na fakt, iż w życiu często spotykamy się z sytuacją, kiedy opieka nad chorym rodzicem czy starszym krewnym spada na dzieci lub wnuki. Jest to sytuacja trudna zarówno dla rodziny, jak i osoby starszej. Autorka w swoich rozważaniach usiłowała wskazać na rolę, jaką pełnią bliscy podczas opieki nad osobami starszymi oraz wyszczególnić konkretne zadania, jakie wynikają z podjęcia obowiązku troski o krewnych w podeszłym wieku.

W wystąpieniu zatytułowanym: „Uniwersytet Trzeciego Wieku – edukacja przez całe życie" dr Ewa Kopeć (Uczelnia Warszawska im. Marii Skłodowskiej-Curie) zwróciła

uwagę na fakt, iż oferta zgłaszana przez UTW stanowi nie tylko atrakcyjną propozycję wykorzystania potencjału osób starszych, ich wiedzy, umiejętności oraz doświadczenia życiowego, ale także jedną z form aktywności seniorów. W przekonaniu autorki zinstytucjonalizowana edukacja adresowana do ludzi w podeszłym wieku jest potwierdzeniem starej prawdy, która mówi, że uczymy się przez całe życie. W konkluzji swoich rozważań badaczka podkreśliła, że aby człowiek starszy mógł efektywnie funkcjonować w obecnej, stale zmieniającej się rzeczywistości, musi swoją wiedzę nieustannie aktualizować.

Prezentacja Dra Zbigniewa Chodkowskiego (Uniwersytet Rzeszowski) pod tytułem: „Zachowania proaktywne osób w podeszłym wieku" dotyczyła problematyki adaptacji seniorów do zmian wynikających z procesu starzenia się organizmu, a także przeobrażeń cywilizacyjno-kulturowych. W swoim wystąpieniu autor zauważył, że okres starzenia się człowieka i związane z nim zmiany zachodzące w organizmie są nieodłącznymi elementami egzystencji każdego z nas. Zmiany te zachodzą w sensie fizycznym, psychologicznym i kulturowym. Dzisiejsza, nowoczesna technika i rozwój nauk medycznych wpływają w znaczący sposób na inny przebieg tych zmian. Niezależnie od tego, człowiek ciągle próbuje różnych metod, aby funkcjonować w miarę normalnie i cieszyć się życiem tak długo, jak jest to możliwe. Za jedną z form utrzymania dobrej kondycji organizmu badacz uznał zachowania proaktywne, które zdefiniował jako aktywność fizyczną, wspomagającą organizm przed negatywnymi następstwami starzenia się. W konkluzji analiz prelegent wykazał, że aktywność ruchowa ma kluczowe znaczenie dla psychofizycznego funkcjonowania osób w podeszłym wieku.

Profesor Ewa Rzechowska oraz Mgr Monika Dacka (KUL) zaprezentowały pracę zatytułowaną: „U progu starości: potencjał i planowane kierunki własnych działań jako wyznaczniki różnicowania przyszłych strategii wspierających". Autorki zauważyły, że dokonujące się w ostatnich dziesięcioleciach przemiany ustrojowe, gospodarcze, społeczno-kulturowe oraz wydłużony okres pracy zawodowej czynią ze współczesnych 50- i 60-latków pokolenie, którego życie przebiegało i będzie przebiegać w odmienny – niż u wcześniejszych pokoleń – sposób i w odmiennych warunkach. Mając to na uwadze, podjęły badania, których celem było zidentyfikowanie zróżnicowania aktualnych potencjałów oraz obszarów przyszłych zaangażowań 50–60-latków, dokonywane w oparciu o analizę ich ścieżek życia w powiązaniu z bieżącą aktywnością i przewidywanymi kierunkami zmian. W ramach wystąpienia badaczki zaprezentowały uzyskane wyniki. Okazało się, że mężczyźni, kreśląc obraz przyszłych działań, koncentrują się przede wszystkim na wzroście zaangażowania w życie małżeńskie i rodzinne oraz poszerzaniu kręgu znajomych, przy – najczęściej – zaprzestaniu pracy zawodowej. Kobiety natomiast deklarują dwa odmienne kierunki przyszłych działań. Pierwszy obejmuje osobisty rozwój poprzez poszerzenie i wzrost zaangażowania: w życie rodzinne (z akcentem na wspieranie dzieci), w kontynuowanie aktywności zawodowej oraz w relacje towarzyskie. Drugi przeciwnie: koncentrację na bieżących potrzebach rodzinnych i obowiązkach zawodowych, z rezygnacją z relacji towarzyskich i brakiem odniesień do własnej przyszłości. W kon-

kluzji swych analiz autorki stwierdziły, że uzyskany wzorzec wyników może okazać się użyteczny w projektowaniu systemu działań wspierających, dostosowanych do wewnątrzpokoleniowego zróżnicowania obecnych 50–60-latków.

W prezentacji zatytułowanej: „Mądrość i prężność a radzenie sobie ze stresem u osób starszych" mgr Adam Falewicz oraz mgr Monika Guzewicz (KUL) wyeksponowali znaczenie zasobów osobistych (mądrość życiowa, prężność osobowości) w radzeniu sobie z codziennymi wydarzeniami życiowymi w średniej i późnej dorosłości. Autorzy zaprezentowali projekt badawczy, w którym wzięło udział 166 osób w średniej (N=80) i późnej dorosłości (N=86). Wśród psychologicznych narzędzi pomiaru znalazły się: *Trzywymiarowa Skala Mądrości Życiowej (3D-WS)* autorstwa Ardelt (2003) w polskiej adaptacji Steuden i Brudka (2012); *Skala Pomiaru Prężności (SPP-25)* Ogińskiej-Bulik i Juczyńskiego (2009); *Kwestionariusz Reakcji na Codzienne Wydarzenia (PCI)* Sęk, Pasikowskiego, Tauberta, Greenglass i Schwarzera (2002). Porównania międzygrupowe pokazały różnice w zakresie badanych zmiennych. Badani w średniej dorosłości mieli wyższy poziom mądrości w czynniku poznawczym i refleksyjnym oraz w wyniku ogólnym, częściej stosowali proaktywną strategię radzenia sobie oraz w większym stopniu poszukiwali wsparcia instrumentalnego. Nie odnotowano różnic w zakresie cechy prężności. Mądrość (a zwłaszcza wymiar afektywny) korelowała dodatnio z adaptacyjnymi strategiami radzenia sobie głównie u osób starszych. Prężność w obu grupach była pozytywnie związana z korzystnymi strategiami zaradczymi. Analiza regresji potwierdziła dominację prężności jako predyktora w grupie osób w średniej dorosłości, natomiast u osób starszych taką rolę obok prężności pełnił afektywny wymiar mądrości. Analizy statystyczne pozwoliły wyodrębnić typy radzenia sobie z uwagi na profil strategii radzenia sobie, jak i poziom zmiennych mądrości i prężności.

Referat mgr Weroniki Wojtanowskiej (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) zatytułowany: „Obcość starości i zaprzeczenie tożsamości osobowej" dotyczył zjawiska obcości starości, przeżywanego na płaszczyźnie emocjonalnej oraz racjonalizowanego w redukcjonistycznych koncepcjach filozoficznych, szczególnie w filozofii anglosaskiej. Autorka na przykładzie koncepcji Dereka Parfita pokazała, w jaki sposób odrzucenie realności tożsamości osobowej koresponduje z potocznym, emocjonalnym zanegowaniem własnego starzenia się i z percepcją starości jako radykalnej formy inności i obcości.

W referacie zatytułowanym: „Małżeństwo i rodzina w starożytnej Grecji i Rzymie" Mgr Tomasz Rehlis (KUL) wskazał na rangę małżeństwa, towarzyszące jego zawieraniu obrzędy i przepisy prawne, życie codzienne małżonków oraz na znaczenie rodziny, jej wewnętrzne relacje, status poszczególnych osób we wskazanych w tytule starożytnych społeczeństwach, ze szczególnym uwzględnieniem pozycji osób starszych. Szacunek dla starości był bowiem jednym z toposów greckiej i rzymskiej literatury, w której wskazywano na siłę mądrości i doświadczenia, które są udziałem większości ludzi w podeszłym wieku.

Swoje wystąpienie mgr Anna Gamrowska (KUL) poświęciła analizie i interpretacji wypowiedzi osób starszych, dotyczących roli rodziny w ocenie własnego życia, starości

oraz wartości. Badaniami objęto 88 osób po 60 roku życia. Zastosowano ankietę socjodemograficzną oraz *Test Zdań Niedokończonych – Postawy Wobec Starości* autorstwa Stanisławy Steuden. Przeprowadzone analizy potwierdziły tezę o bardzo dużym zróżnicowaniu bilansu życia osób starszych.

W prezentacji pod tytułem: „Znaczenie mądrości życiowej dla powodzenia małżeństwa w okresie późnej dorosłości. Analiza badań własnych" Mgr Paweł Brudek i Prof. dr hab. Stanisława Steuden (KUL) zaprezentowali projekt badawczy, którego głównym celem była odpowiedź na pytanie: Czy i jaka istnieje współzależność między mądrością życiową a satysfakcją z małżeństwa w starości? Chcąc uzyskać odpowiedź na tak sformułowane pytanie badawcze autorzy objęli badaniami grupę 149 małżeństw w wieku od 60 do 75 lat. Dla oszacowania stopnia zadowolenia z małżeństwa zastosowali *Kwestionariusz Dobranego Małżeństwa (KDM-2)* Plopy i Rostowskiego (2008). Zaś dla scharakteryzowania mądrości osób badanych posłużyli się autorską adaptacją *Trzywymiarowej Skali Mądrości* Ardelt (2003). Uzyskany wzorzec wyników ujawnił istnienie licznych oraz interesujących, istotnych statystycznie związków pomiędzy satysfakcją z małżeństwa a mądrością życiową małżonków. W konkluzji referatu badacze wskazali na szereg możliwości wspierania starszych małżonków w obszarze rozwoju mądrości życiowej.

W referacie dra Grzegorza Ciuły (Uniwersytet Śląski) została zaprezentowana próba odpowiedzi na pytanie o wpływ depresji człowieka w starszym wieku na jego wolność działania, a co za tym idzie, na odpowiedzialność za podejmowane czyny. Praktyczne implikacje przedstawianych rozważań to pomoc w uważnej obserwacji zmian dotykających starszego człowieka, niezbędnych w rzetelnym określeniu ludzkich możliwości i ograniczeń, a zatem również pola wolności i rodzącej się na tym polu odpowiedzialności, czasem bardzo pomniejszonej, a czasem niepotrzebnie odbieranej.

Prezentacja mgr Pawła Brudka (KUL) zatytułowana: „Struktura osobowości a style humoru. Badania osób starszych. Implikacje rodzinne" była próbą ukazania powiązań zachodzących między cechami osobowości w ujęciu Costy i McCrae'a (2005) a stylami humoru zaproponowanymi przez Martina (2003) oraz ich związku z funkcjonowaniem osób starszych w systemie rodzinnym. Autor zaprezentował wyniki badań, w których wzięło udział 298 respondentów w wieku od 60 do 75 lat. W świetle uzyskanych danych style poczucia humoru ujawniają istotne statystycznie korelacje z cechami osobowości. W końcowej części wystąpienia badacz wskazał na możliwe implikacje zaistniałych związków dla małżeńskiego i rodzinnego życia.

W wystąpieniu dr Marii Łuszczyńskiej (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) zostało zaprezentowane nowe rozumienie rodziny seniorskiej, w skład której wchodzą często osoby niespokrewnione z seniorem, niekoniecznie z nim zamieszkujące, ale wypełniające te funkcje rodziny, które są charakterystyczne dla więzi naturalnych. Autorka przedstawiła także propozycje definicji oraz konsekwencje jej poszerzenia.

W prezentacji pod tytułem „Gdy zabraknie rodziny. Zespół Diogenesa – wyzwanie dla (nie)licznych" mgr Magdalena Połom (KUL) wskazała, że u 0,05% osób starszych,

głównie samotnych, rozwijają się objawy zespołu Diogenesa. Zdawałoby się, że problem dotyka niewielu osób, lecz jak się okazuje – połączenie skrajnego zaniedbywania higieny, patologicznego zbieractwa, braku troski o dom i wycofania z relacji społecznych stanowi wyzwanie dla szerszej grupy ludzi: bliskich, sąsiadów, służby zdrowia. Zespół Diogenesa może współwystępować z różnymi zaburzeniami psychicznymi i chorobami fizycznymi. Stanowi zagrożenie nie tylko dla zdrowia, ale i dla życia osoby starszej, dlatego tak ważne jest wczesne rozpoznanie problemu i podjęcie odpowiedniej interwencji.

W referacie zatytułowanym: „Prawo spadkowe w praktyce – dlaczego warto sporządzić testament?" Agnieszka Gamrowska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) omówiła prawne aspekty dziedziczenia oraz znaczenie testamentu dla spadkobierców i testatora. W polskim społeczeństwie sporządzanie testamentów nie jest popularną czynnością, spowodowane jest to zapewne niskim poziomem znajomości prawa. Autorka zwróciła uwagę na to, że myśląc o starości, przemijaniu zazwyczaj bardziej skupiamy się na rzeczach niematerialnych, wspomnieniach, bagatelizując sprawy materialne. Istnieje powszechne przekonanie, że nasz doczesny dorobek samoistnie przejdzie na nasze dzieci, wnuki, niestety nie jest to takie proste, a spadek może być przyczyną wielu rodzinnych problemów, których każdy chciałby uniknąć.

W prezentacji mgr Wiolety Zgłobickiej-Gierut (KUL) zatytułowanej: „Spojrzenie na człowieka starego z perspektywy wzajemnych relacji" zostały przedstawione wyniki badań dotyczące opinii młodzieży gimnazjalnej oraz słuchaczy szkoły policealnej o człowieku z uwzględnieniem różnych narzędzi badawczych: ankiety audytoryjnej, kwestionariusza zdań niedokończonych oraz kwestionariusza wywiadu.

W referacie Marleny Stradomskiej, Celiny Słomki, Karoliny Zoszak (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) pod tytułem „Postrzeganie starości przez osoby w wieku późnej dorosłości oraz adolescentów" omówiono wyniki badań przeprowadzonych na osobach w wieku 61–89 lat oraz w wieku gimnazjalnym i licealnym, które wskazały na to, iż młodzi respondenci postrzegają osoby starsze stereotypowo, aczkolwiek szanują je, uważają za potrzebne i ważne oraz mają pozytywny stosunek do osób w wieku późnej dorosłości. Z kolei ankietowani w wieku późnej dorosłości w większości akceptują siebie oraz własne życie, pomimo świadomości, że mogło się ona potoczyć w inny sposób. Świadczyć może o tym również fakt, iż większa część respondentów myśli o śmierci czasami i raczej nie przejawia lęku przed śmiercią.

Wystąpienie mgr Liliany Fabsińskiej (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie) poświęcone było przedstawieniu wizji starości w literaturze dla dzieci. Autorka dokonała analizy literatury polskiej i zagranicznej, współczesnej i przedwojennej z perspektywy różnych obrazów babci, dziadka, oraz osoby starszej, która wnuków nie ma. Zaprezentowała także wyniki badań, dotyczące kontaktów dzieci z ich dziadkami i babciami oraz ich percepcji tej więzi, uczniom szkół podstawowych

Prezentacja pod tytułem: „Starzenie się w rodzinie osoby z niepełnosprawnością" dr hab. Ewy Domagały-Zyśk (KUL) poświęcone było zagadnieniu starzenia się osób

z niepełnosprawnościąintelektualną w świetle współczesnych badań zagranicznych oraz polskich doświadczeń. Szczególną uwagę zwrócono na specyfikę potrzeb tej grupy osób oraz przykłady działań pomocowych.

Obok wykładów i referatów ważną częścią konferencji była sesja plakatowa. Prezentacje w tej formie przygotowały: Agnieszka Gamrowska, Karolina Gadomska, Anna Gamrowska („Ignorantia iuris nocet. Wybrane aspekty prawa cywilnego w życiu Seniora"), dr Aneta Domaga, dr Dorota Domagała („Lingwistyczne miary roli społecznej – osoba starsza jako uczestnik interakcji"), dr Aneta Domagała, dr Ewa Muzyka-Furtak („Trudności w komunikowaniu się powodowane utratą sprawności umysłowej i zaburzeniami słuchu jako determinanta pozycji osób starszych w rodzinie"), Emilia Pisarzowska, Karolina Oleksy („Znaczenie relacji międzypokoleniowej. Dziedzictwo późnej dorosłości"), mgr Anna Bojarska („Kiedy zaczyna się starość? Okres starości oczami dzieci i młodzieży"), mgr Magdalena Jaworek („Aktywność fizyczna seniorów"), prof. dr hab. Stanisława Steuden, mgr Paweł Brudek, Mgr Anna Gamrowska („Małżeństwo po sześćdziesiątce – poezja czy rzemiosło? Religijne korelaty zadowolenia z małżeństwa w okresie wczesnej starości"), prof. dr hab. Stanisława Steuden, mgr Anna Gamrowska, mgr Paweł Brudek („Starość jako wyzwanie – proaktywne radzenie sobie a jakość życia w okresie późnej dorosłości"), mgr Karolina Ludwikowska, mgr Magdalena Połom („Rola dziadków w życiu wnuków"), dr Alicja Zygmunt („Starość i starzenie się społeczeństwa – współczesne wyzwania dla gerontologii społecznej").

Jak wzmiankowano na wstępie konferencja „Starość w Rodzinie" była pierwszą konferencją w ramach cyklu sympozjów „Akademickie Pogadanki o Starości". Dlatego też podsumowując niniejsze sprawozdanie, należy wspomnieć o planowanej na październik 2015 Ogólnopolskiej Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej „Akademickie pogadanki o starości – Starość w Kościele". W imieniu organizatorów – Katedry Psychologii Klinicznej Instytutu Psychologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II – kierujemy zaproszenie do czynnego udziału w sympozjum. Bardziej szczegółowe informacje umieszczone są na stronie internetowej konferencji pod adresem: www.pogadanki.eu.

Paweł Brudek
Izabella Januszewska
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II